

УДК: 316.42(4-672EU):2
Примљено: 19. новембар 2008.
Прихваћено: 15. децембар 2008.
Оригинални научни рад

Српска политичка мисао
број 4/2008.
год. 15. vol. 22.
стр. 87-100.

Мирољуб Јевтић

Факултет политичких наука Београд

УТИЦАЈ ВЕРЕ НА УЈЕДИЊАВАЊЕ СТАРОГ КОНТИНЕНТА

Уједињење Европе је пут који је ЕУ изабрала у циљу претварања европског континента у јединствену економско политичку целину. Све то са циљем да уједињена Европа буде довољно конкурентна САД, и све више растућим економским и политичким цинovima какви су Русија, Кина и Индија. Процес уједињења Европе је тако, само једна од карика у процесу глобализације која је сваки даном све видљивија.

Идеја уједињене Европе је плод делатности најутицајнијих европских политичких снага. Као идеја настала је после Другог светског рата и њени најистакнутији промотери били су Жан Моне и француски министар иностраних послова Роберт Шуман. Идеја је била да се две традиционално ривалске па и непријатељске земље, Француска и Немачка за сва времена помире. А све то на основу економских интереса преко уједињења Европе. Као резултат тога рођена је 1951. године "Европска заједница за угаљ и челик". После тога постепеним ширењем у сваком погледу, географском, економском и организационом рођено је оно што данас зовемо Европском унијом. ЕУ је основана 1993. године Мастрихтским споразумом. У моменту када је створена "Европска заједница за угаљ и челик" чиниле су је Француска и Немачка али су се Заједници придружиле и Италија, Белгија, Луксембург и Холандија. У религиозном смислу то је била претежно римокатоличка заједница. Преодминантно римокатоличке међу њима су биле: Француска, Италија, Белгија и Луксембург¹⁾, Холандија има релативну римокатоличку већину²⁾. Немачка по последњим подацима има становништво подељено на

1) 2008 *The New York Times ALMANAC*, edited by John WRIGHT, pp. 602, 536, 574, 622

2) *Ibidem*, pp. 639

римокатолике и протестанте у односу око 50% према 50%³⁾, ако се имају у виду они који се декларишу као припадници ових цркава. Али не смемо заборавити да су немачки протестанти најконцентрисанији на истоку. А исток је у време стварања “Европске заједнице за угаљ и челик” совјетском окупацијом. Тако да су римокатолици били бројнији и у самој Немачкој те 1951 године.

Значи основа ЕУ била је у време свога формирања претежно римокатоличка. Веома је важно истаћи да су носиоци идеје уједињења Европе у то време били секуларно оријентисани и да њихови мотиви нису били религиозни. Али религија није само систем догми и обреда, она је основа цивилизације и творац свакодневних друштвених вредности. Те је у томе смислу основа садашње ЕУ била прожета хришћанским вредностима у којима је римокатолицизам доминирао. Упоредо са њим ишао је и протестантски дух оличен у делу Немачке и Холандије. Када се све то тако посматра онда се мора рећи да је религија утицала на целу ту заједницу у складу са Марковим ставом :” да традиција свих мртвих генерација као мора притиска мозак живих”. Све политичке и економске вредности које су карактерисале “Европска заједница за угаљ и челик” настале су у оквиру хришћанства. Основна одлика ових вредности јесте принцип секуларизма. Дакле став да држава треба да буде одвојена од цркве. Са те тачке гледишта и сама заједница је требало да буде уређена на том принципу. Са друге стране као један од основних ставова био је и онај о сталном развијању људских права и слобода. А једно од права и слобода је и право на слободу вероисповести. На први поглед ова два став су у контрадикцији. Али нису. Нису због тога што је идеја секуларног уређења настала у европским хришћанским нацијама и као таква била прихваћена и од самих хришћанских цркава . У овом случају римокатоличке и протестантске. Прихваћена не баш са вољом, али ипак прихваћена. Самим тим није било тешко наћи компромис између права на слободу вероисповести и секуларизма у заједници која је настала међу хришћанима. Одговор зашто је то тако је следећи. Исус је живео у најорганизованијој држави тога времена у Римском царству и био је равнодушан према њему. Своје следбенике је позивао да чине исто и да га следе. Због тога хришћанин може да буде равнодушан према политичком систему и да прихвати сваки облик истог.

У хришћанском контексту се право на слободу вероисповести чак и од цркава схватало као индивидуално право. Па чак и када се схватало као колективно прихватало се да то буде у оквиру секуларне организације. У оквиру “Европске заједнице за угаљ и

3) Ibidem, pp. 579

челик” ово опредељење је стално расло како је расла заједница. Шест чланица су одлучиле 25. марта 1957, уговором познатим као Римски пакт да створе Европску економску заједницу (ЕЕЗ). Заједница је заснована на широком заједничком тржишту које је покривало читав низ роба и услуга. Царинске баријере између шест држава комплетно су укинуте 1 јула 1968. А заједничка политика нарочито на пољу трговине и пољопривреде је стављена на ноге 60 тих година. То је изазвало интересовање других земаља из региона да се ЕЕЗ прикључе. Тако су Данска, Ирска и Уједињено краљевство одлучили да се прикључе Заједници. То прво проширење од 6 на 9 чланица десило се 1973. Нова еколошка политика била је створена исто као Европски регионални фонд за развој 1975. У религиозном смислу то је усложнило заједницу. Данска је доминантно земља лутеранског протестантизма⁴⁾, Британија је земља чија главна саставница Енглеска има државну веру – англиканску, опет форму протестантизма⁵⁾ а Ирска је римокатоличка⁶⁾. Број неримокатолика је тако нагло порастао па је Европска економска заједница добила истакнутији двоконфесионални карактер. Односно тро конфесионални јер су је чиниле четири велике хришћанске деноминације: римокатоличка, лутеранска и калвинистичка односно реформаторска и бројне мале заједнице које су из протестантског усмерења проистекле. Како је протестантске цркве у Европи исто као и англиканску захватио талас либерализама. Поставила су се питања рукоположења жена за свештенике и бискупе, затим питање хомосексуалних бракова итд. Овако верско усложњавање још више допринело ширењу либералног система вредности у Европску економску заједницу. То је међутим изазвало још једну битну промену у укупној религијској политици ЕЕЗ. Рекли смо да је доминантан став према религији у ЕЕЗ до тада био да држава и црква морају бити одвојене. Доминанте земље Француска, Немачка и Италија су томе давале тон јер су биле уређене као секуларне. Сада се по први пут десило да је у Заједницу ушла једна држава значајна по свим елементима која је имала државну веру. Ради се о Великој Британији. Британији наима мада има веома развијен демократски систем није секуларна. Енглеска има државну цркву - англиканску. И сви државни органи су веома повезани са религијом. Поглавар државе краљ, у овом тренутку краљица, је истовремено и поглавар државне цркве. Замислимо како би било када би председник Француске Саркози био поглавар римокатоличке цркве у Француској, па

4) Ibidem, pp. 564

5) Ibidem, pp. 582

6) Ibidem, pp. 597

ће нам ситуација бити потпуно јасна. Осим што је краљ поглавара цркве, постоје још многи други елементи који истичу теократску црту британског друштва Краљ именује надбискупа, бискупе, декане великих катедрала. Одлуке о богослужењу у цркви доноси британски парламент. У горњем дому седи 24 бискупа⁷⁾ Британија је унела сасвим нову ситуацију у организацију. Пре свега повећала је број и утицај неримокалика и показала да земља са изразитим теократским елементима може да развија демократију. Слична је ситуација и са краљевином Данском. Краљевина Данска је у своме уставу у секцији 4 прописала: "Евангеличка лутеранска црква је државна црква Данске, и као таква има има помоћ државе"⁸⁾ Исто тако Ирска мада дефинисана као секуларна има одреднице које показују везу са религијом. Све то је представљало изазов за секуларно опредељење заједнице. Она се показала способном да све то усклади са генерално секуларном политиком. А та политика је гарантовала сва људска права па и верска. У 1981, Грчка је постала 10 члан ЕУ а Шпанија и Португалија су исто учиниле пет година касније. 1987. потписан је акт који је створио базу за широк шестогодишњи програм чији је циљ регулисање слободне трговине унутар граница Уније⁹⁾ и стварања заједничког тржишта. Највећа политичка промена наступила је 9 новембра 1989. године када је срушен Берлински зид и када је граница између Источне и Запдне Немачке отворена по први пут после 28 година. То је довело до уједињења Немачке 1990. године у месецу октобру.

У религијском смислу ЕЕС је постала још шаренија. По први пут су се међу западним хришћанским традицијама појавиле и источне. Јер је Грчка земља са претежно православном популацијом. Осим тога што је у ЕЕС унела православље Грчка је повећала и број држава са теократским елементима у своме устројству. Зато што је и она уставом дефинисала да има православље као државну веру.

На самом почетку текста устава стоји "У име Светог.. и недељивог тројства"¹⁰⁾. Тако се верска слика Заједнице још више усложнила.

7) Kenneth Medhurs & George Moysen, *Church and Politics in a secular age*, Clarendon, 1988

8) http://www.servat.unibe.ch/icl/da00000_.html (доступно 23.11.2008)

9) О економским вредностима које је у то унела православна Грчка погледати у Живојин Ђурић, Православна религија у Србији и савремена неолиберална економска политика, у *Политикологија религије*, год. I, бр. 1/2007, Београд, доступно и на http://www.political-religionjournal.com/PDF/broj1/Pravoslavna_religija_u_Srbiji_i_savremena_neoliberalna_ekonomska_politika.pdf (доступно 12.1.2009)

10) <http://www.hri.org/docs/syntagma/> (доступно 23.11.2008.)

Са падом комунизма, у Централној и Источној Европи Европљани су постали блиске комшије. У 1993. јединствено тржиште је било створено. Оно је имало четири темељне слободе: кретања, роба, услуга, новца и људи. Деведесете су такође деценија два уговора Мастрихта који је донет 1993. и и Амстердамског уговора из 1999. Народ се питао како решити питање загађивања околине и како Европљани могу заједно да делују по питањима безбедности и одбране. У 1995. ЕУ је добила три нова члана: Аустрију, Финску и Шведску. Мало село у Луксембургу дало је своје име Шенгенском споразуму. Овај је споразум омогућио људима да путују без пасоша који би морали показивати на границама. Милион и младих људи студирају у другим земљама уз европску помоћ. Комуникације су такође олакшане услед коришћења мобилних телефона и интернета.

Имајући у виду религијску припадност трију нових чланица видимо да се верска слика ЕУ још више релативизовала. Зато што су Шведска и Финска доминантно лутеранске, док је Аустрија претежно римокатоличка.¹¹⁾ Тако се број протестантских земаља у ЕУ знатно повећао. А пропорционални однос ових двеју заједница још више релативизовао. Када се томе дода и православна Грчка, онда ситуација постаје још сложенија. То све значи да је свака од поменутих конфесија уносила елементе своје политичке културе у заједницу европских народа. Ако се подсетимо да су модерне демократске идеје рођене у Енглеској и да су свој велики замах добиле француском буржоаском револуцијом 1789. онда је јасно да се цела ЕУ прилагођавала тим стандардима. А они су чинили политичку основу

"Европске заједнице за угаљ и челик. Грчка је ту била у саввим друкчијој позицији. Јер је њена непосредна историја била лишена снажних демократских захвата¹²⁾. Она је тек од 1830. обновила своју независност и отада је могла само да прати оно што се збива у Европи. Али са друге стране Грчка има једну предност коју нема ни једна европска нација. А то је да је античка Грчка призната колевка европске цивилизације и сви се Европљани слажу да је грчка филозофија и античка демократија заједно са римским правом основа европске политичке културе. И Грчка то зна веома добро да искористи у смислу промовисања садашњих грчких политичких у културних вредности који су инспирисани православном религијом и традицијом.

11) 2008 *The New York Times ALMANAC*, edited by John WRIGHT, pp. 530, 573, 680

12) Живојин Ђурић, у *Политикологија религије, исто.* више о томе

Првог маја 2004. осам земаља Централне и И источне Европе: Чешка република, Естонија, Латвија, Литванија, Мађарска, Пољска, Словенија и Словачка су се придружиле ЕУ, и тако окончале поделу Европе, одлучену вољом великих сила 60 година раније на Јалти - Кипар и Малта су такође постале чланице.

У религијском смислу то је значило појачавање све три конфесионалне целине. Пољска, Чешка, Мађарска, Словенија, Словачка, Малта и Литванија су претежно римокатоличке¹³⁾, Естонија и Латвија лутеранска, а Кипар православан.¹⁴⁾ Врло је важно додати да у три прибалтичке земље: Естонији, Латвији и Литванији живи и веома бројна православна популација. Тако се број православних посебно увећао. Дакле број претежно православних држава у ЕУ се попео на две чланице Грчку и Кипар.

Још две православне земље из Источне Европе Бугарска и Румунија су постале чланице ЕУ 2007. На тај начин се број чланица повећао на укупно 27. Како су и Румунија и Бугарска претежно православне то се број православних повећао на 4.¹⁵⁾ Заједно са поменутих мањинама то је знатно увећало број православних. Јер Румунија и Бугарска заједно имају око 30 милиона становника¹⁶⁾. Нормално нису сви становници ових двеју држава православни. Али баш то је доказ све веће верске разноликости у ЕУ. Јер како нпр, Бугарска има бројну муслиманску мањину. Која достиже 12% укупне популације¹⁷⁾, тако и друге земље ЕУ имају бројно становништво које је у верском смислу различито од већинског. Та чињеница је постала посебно значајна због помањкања радне снаге која је задесила Европу од средине 70-тих година. Европска привреда у нагло расту морала је да отвори своје границе за раднике из земаља где их је било за извоз. Тако су се у традиционално моноетничким и моноверским срединама нашли бројни странци. Али странци који нису доведени као робови, него као потребан партнер, чије се потребе морају поштовати. Међу тиме странцима преовладају они чија је религија друкчија од земље домаћина. Стотине хиљада православних је нпр. дошло из земаља бивше Југославије у Немачку, Француску и Холандију. Али још много више муслимана

13) Ibidem

14) ibidem

15) О утицају православља на политику Бугарске погледати у Maria Serafimova, Religion and Attitudes of Political Parties, у Политикологија Религије год. 1 бр. 1/2007. Доступно и на http://www.politicsandreligionjournal.com/PDF/broj%202/Maria_Serafimova.pdf (доступно 2.3.2009)

16) ibidem

17) ibidem

из Африке и Азије нашло је посао у земљама ЕУ. Муслиманима и православним су се придружили и бројни припадници хинду, будистичке и конфучијанске културе. Тако да је то ЕУ учинило мултирелигијском заједницом. То се осећа на сваком кораку. Било да се ради верским објектима нетрадиционалних религија који се срећу на сваком кораку, било о религијским производима: књигама, штампани, литургијским реликвијама које се виде и продају на сваком ћошку.

Веома је важно истаћи да придошлице других вероисповести нису подједнако присутне у свим земљама ЕУ. Процентуално су најбројније у оним земљама које су имале богату колонијалну прошлост. Такве су Француска, Енглеска, Белгија и Холандија и на другој страни Немачка, која не спада у ту категорију. Али је као изразито економски снажна држава осећала дуго времена хроничан недостатак домаће радне снаге. Управо је колонијална прошлост битно утицала на религијску припадност придошлица. Муслимани, који су пристигли у Европу су нарочито бројни у Француској и Белгији. У Француској зато што је Француска била колонијални господар великог дела северозападне Африке где ислам доминира: Мароку, Тунису, Алжиру, Мауританији, Нигеру, Малију, Сенегалу итд. Становници тих држава су у принципу знали француски језику у моменту усељавања што је било олакшавајућа околност, приликом тражења посла и адаптације. Слична је била ситуација са Енглеском. Само што су се у Енглеску уселили и бројни припадници хинду религије, поред муслимана. Јер су Индија и Пакистан били под влашћу Енглеске. По димензијама мала Белгија била је колонијални управитељ једне од највећих афричких држава Конга. Прилив Конгоанаца није међутим изменио религијску структуру. Јер је већина Конгоанаца римокатоличке и протестантске вере. Међутим у Белгији је веома много муслимана. Према веома поузданим подацима муслиманима данас чине трећину становништва главног града Белгије и центра ЕУ Брисела. Према истим подацима за наредне две деценије то ће бити најбројнија верска заједница у Белгији¹⁸⁾. Према истим подацима млада генерација муслимана је много приврженија свој вери него аутохтоно становништво. Тако да се дешава процес да аутохтони Белгијанци напуштају своју религију, док су муслимани све јачи и јачи у њиховом верском опредељењу. Посебно је значајно да се и део аутохтоних Белгијанаца, у условима верских слобода одлучује да промени веру и пређе у друге религије. Било да се ради о исламу, хиндуизму или неком другом верском учењу. Чак се дешава да се један број Бел-

18) L'islam, première religion à Bruxelles dans vingt ans, *Le Figaro*, 21-03-2008. Paris

гијанаца опредељује за веома радикалне верске покрете као што је Ал Каида. Један од бомбаша самоубица погинула у Багдаду је Белгијанка која је прешла на ислам. Мириел Дегок, је после удаје за Белгијанца мароканског порекла прешла на ислам. Пригрлила идеје Ал Каиде и погинула у бомбашком акту у Ираку¹⁹⁾. Постојање веће групе Европљана који су кандидати за сличне акције произвео је појам "Бела ал Каида"²⁰⁾. Оволики прилив муслимана у Белгију није последица колонијализма него чињенице да је један од званичних језика Белгије француски. Па су муслимани из бивших француских колонија у франкофонском делу Белгије видели исте предности које су видели у бившој метрополи Њихова жеља да дођу у Белгију ипак није била довољна за улазне визе. Када се о томе данас расправља у Белгији чују се разна објашњења. Једно је оно које дају представници друге белгијске заједнице, фламанске. Они подсећају да Фламанци имају већи наталитет и има их више у укупној популацији²¹⁾. Због тога су, кажу Фламанци, Валонци који говоре француски олакшали добијање улазних виза за франкофоне из Африке. Како су они већином муслимани то се број муслимана у Белегији нагло повећао.

Углавном дошло је до велике промене у верској структури ЕУ. Поменута белгијска слика је врло упечатљива. Ако муслимани данас чине трећину становништва "главног града" Европе, онда то није обична мањина већ значајан проценат. А тај проценат битно утиче на целокупне односе. Због свега тога дошло је озбиљних размимоилажења међу политичким делатницима ЕУ по питању њене будућности и културног идентитета.

Није спорно да је европски идентитет у основи јудео-хришћански. Оно што данас чини Европу у сваком погледу јесте везано са јудео-хришћанском традицијом. Чак и када се ради о економији. Јер није непознато да је религија нарочито калвинистичка форма протестантизма битно утицала на привредни развој континента.²²⁾ Међутим тај идентитет је произвео такав систем вредности који је довео до вртоглавог демографског пада, уз истовремено веома велики економски развој. Тако да су та два пола ишла један против другог. Развој привреде тражио је нове раднике, а породици су се постепено затварала. Јер европске жене упркос висо-

19) Times Online, Dacembre 01,2005

20) <http://www.serbianna.com/columns/jevtic/004.shtml> (доступно 2.11.2008)

21) 2008 *The New York Times ALMANAC*, edited by John WRIGHT, pp. 536

22) Weber, Max, *The protestant ethic and the spirit of Capitalism*, New York: Charles Scribner's sons, 1958

ком животном стандарду не желе да рађају. Излаз се могао наћи само тамо где има довољно рада жељних а не запослених људи. А то су биле бивше колоније које су представиле непресушан изазов слободне радне снаге. Како су се у већини случајева придошли, а неопходни емигранти разликовали по вери од домаћина то се верска слика усложнила.

Зато је приликом расправе о будућности Европе и могућем облику уређења постављено и питање уставног уређења нове творевине. Као што знамо сваки устав поред чињенице да се ради правно-политичкој материји увек садржи и мало идеологије. Идеологија се посебно види у преамбули. Дакле приликом расправе о уставу Европе поставило се питање њене идеолошке базе. Партије десне оријентације су се залагале да у устав уједињене Европе уђе одредница о јудео-хришћанским коренима континента. Та је идеја наишла на снажан отпор лево оријентисаних партија Оне су биле против тога из два разлога. Први је чињеница да су леве партије секуларано оријентисане. И сматрају да се религија мора задржати у строго приватној сфери²³⁾. А друга је практична. Она увиђа да Европа све више стари и да ће број потребних усељеника све више расти. Тако да се дефинисање Европе као јудео-хришћанске показује као сметња интеграцији нехришћана у европски културни миље.

Обе чињенице су важне али је очигледно превладала ова друга. То се види из претходно изнетих података. Ти подаци су нам показали да многе европске земље имају у уставима дефинисану државну веру. Самим тим нису секуларне у строгом смислу те речи. Али то није спречило те земље да развијају секуларизма у веома широком смислу те речи. Па чак ни да буду предводници демократских промена. Каква је била Енглеска. Већ то говори да ова чињеница није била у основи отпора дефинисању Европе као јудео-хришћанске. Већ ова друга која се односи на демографско старење континента и потребама за новом имиграцијом.

Погледајмо шта се десило са спортом. Некада су све екипе и свим великим спортовима европских држава биле састављене од такмичара домородаца. Данас је ситуација сасвим друкчија. Неке репрезентације као фудбалска репрезентација Француске, освајач светског првенства, има више прирођених него Француза чији су корени одувек ту. Дакле није проблем у томе што за репрезентације играју странци него то што аутохтоно становништво није про-

23) О односу религије и политике видети у *Mirosljub Jevtic, Political science and Religion, Политикологија религије, Вол 1; 1, бр 1/2007, Београд ISSN 1820-6561 or http://www.politicsandreligionjournal.com/PDF/broj1/Political_science_and_religion.pdf* (доступно 2.12.08)

извело потребну биолошку масу која би у репрезентацији заузела место. То се одражава не све сфере живота. Посебно на одбрамбену способност. Према писању немачке штампе смањено се број способних младих људи за војну обавезу. Тако да се на служење војног рока позивају и хендикепирани који би у рату могли да буду само трећепозивци²⁴⁾Када се томе дода податак да је 160.000 младих Немаца још 1996. године одбијало да служи војни рок стање постаје још алармантније²⁵⁾. Још пре више од 10 година свако треће домаћинство у Немачкој имало је само једног члана²⁶⁾. Због свега тога према тадашњим проценама Европа ће морати да до 2050. године увезе око 35 милиона радника да би могла нормално да функционише²⁷⁾. Та је чињеница променила верску слику Немачке исто као и претходно поменуте Белгије. Према писању немачке штампе 1998. године град Франкфурт је имао 28,5% странаца. Берлин 12,6% а Минхен и Штутгарт²⁸⁾ по 24,1%. Зашто су представници десних партија за увођење у устав Европе одреднице о јудео-хришћанском карактеру најбоље се види из изјаве једног од шефова водеће десне партије у Немачкој из покрајине Баварске. Он је рекао “Муслимани који живе у Немачкој морају поштовати традиционалне вриједности хришћанства... Мултикултурално друштво које би подразумевало једнак живот и ранг различитих култура једних поред других, јесте погрешан пут у којем су сукоби већ унапријед програмирани”²⁹⁾. Поменути изјаву дао је Алојз Глик. Он је у то време био шеф посланичке групе Хришћанско-социјалне уније у парламенту немачке покрајине Баварске. То је било далеко пре актуелних расправа уставу ЕУ. Он је предосећајући да ће то доћи на ред додао “Водећи политичари Немачке би требало да заузму јасан став у смислу наше хришћанске културе”³⁰⁾. Немачки политичари су тај став јасно исказали. Левичари су одбацили такав начин резонувања и одбили да у устав Европе убаце амандман о јудео-хришћанској култури и определили се за друкчији концепт. То је концепт који иде корак даље у секуларизацији. Посебно је важно да је такав концепт победио у условима постајања држава чланица које тај приступ негују у својим политичким и уставним системима. Такве су земље Велика Британија, Грчка Данска и још неке

24) Цитирамо према *Политика*, Београд, 21. 6. 1996. стр. 14

25) *Ibidem*

26) Цитирамо према *Политика*, Београд, 4. 9. 1996, стр. 22.

27) *Блиц*, Београд, 11. 7. стр. 2, Београд

28) *Политика*, 2411.1998, стр. 6

29) *Независне нооине*, Бањалука, 5. 1.1999, стр. 9

30) *Ibidem*

друге. Борба међутим није ни издалека завршена. Она се види из изјава веома утицајних политичара и верских делатника који имају снажан утицај на политику у својим земљама. Самим тим и у Европи. Нпр. примас пољске римокатоличке цркве Јозеф Глемп: ”подржа улазак у ЕУ али само са Богом ”³¹⁾. Исти тако римокатолички промас Мађарске монсињор Петер Ердое има потпуно јасне ставове о томе како ЕУ траб да буде уређена. « Без хришћанства срце Европе ће бити изгубљено”³²⁾. Папа Јован Павле други је такође лобирао код европских лидера да « изричито у европском уставу пише да се Европа заснива на хришћанској вери и на Богу”³³⁾. Јасно је да су овако одлучно изражени ставови морали да изазову тешке борбе мишљења. То се посебно види из изјава које су после усвајања преамбуле даване. Тако нпр. « Веома смо задовољни зато што је позивање на Бога изостављено . То би створило непотребне препреке у Европи. Да би била уједињена Европа мора бити секуларна”³⁴⁾ Изјавио је Тери Сандерсон потпредседник британског секуларног друштва. Очигледно је да је тај став победио. То се јасно види из преамбуле која је предложена. Она гласи овако” Културно, религијско и хуманистичко наслеђе Европе је водеће надахнуће из кога су се развила неутуђива права људске личности, слобода, демократија, једнакост и владавина права...”³⁵⁾. Како видимо постојале су две јасно супротстављене позиције. Једна која је хтела да истакне везу Европе и хришћанства и друга која је то никако није хтела³⁶⁾. Али је ова друга такође дубоко свесна значаја религије за човека. Стога је одредба о религији ушла у преамбулу. Али без позивања на било коју специфичну религију. Таквим предлогом Устава Европе пружа се могућност да се помире поштовање за религијска опредељења, али и да се истакне да ће Европа да се подједнако односи према припадницима свих религија на своме тлу.

На основу претходно реченог види се да две политичке опције религију посматрају на сасвим различит начин. За политичаре какав је цитирани Алојз Глик

31) http://www.worldnetdaily.com/news/article.asp?ARTICLE_ID=32813 (доступно 5. 12. 08)

32) *ibidem*

33) *ibidem*

34) http://www.worldnetdaily.com/news/article.asp?ARTICLE_ID=32813 (доступно 5.12.08)

35) http://en.euabc.com/upload/rfConstitution_en.pdf (доступно 5.12.08)

36) О економској политици религиозних Британца погледати у Shanthikumar Hettiarachi, Investing in the 'faithful capital' as a means to social change and political imagination, у Поликологија религије, год. II, бр. 1/2008 - Доступно и на http://www.politicsandreligion-journal.com/PDF/broj%203/05_heitaraci.pdf (доступно 2. 3. 2009)

Европски мир и коегзистенција различитих религија није могућ. И сукоби ће обавезно уследити. Са друге стране секуларисти су уверени да само секуларно одређење Европе без давања предности било којој конфесији може да оствари стварно уједињење континента. Без икакве двојбе је јасно да су ова два става непомирљива. И да је је трајни компромис немогућ, уколико једна или друга страна не промене свој став. Шта ће се десити показаће време. Јер је свака прогноза веома незахвална. Нарочито у озбиљној науци, која нема потребне чињенице за релевантне закључке.

БИБЛИОГРАФИЈА

Barnett, Richard. *The Alliance: America, Europe, Japan, Makers of the Postwar World*, 1983

Блиц, Београд

Kenneth Medhurs & George Moysen, *Church and Politics in a secular age*, Clarendon, 1988

Le Figaro, Paris

Независне новине, Бањалука

Политика, Београд

Политикологија религије, Београд

2008 *The New York Times ALMANAC*, edited by John WRIGHT

Weber, Max, *The protestant ethic and the spirit of*

Capitalism, New York : Charles Scribner's sons, 1958

РЕЗИМЕ

У процес глобализације европске земље се укључују на различите начине. Неки од њих су индивидуални, а неки колективни. Најважнији вид колективне глобализације јесте Европска унија ЕУ. У овом тренутку већина европских држава је учлањена у ЕУ. Међу њима су и неке балканске државе: Грчка, Бугарска и Румунија. Остале балканске државе такође показују озбиљну намеру да се укључе у ЕУ и постану пуноправне чланице. До укључивања Грчке у Европску унију у та је заједница била римокатоличко-протестантска. Са уласком грчке мења се и верска суштина. Тако да једна претежно православна држава и то са православљем као државном религијом улази у састав ЕУ. То битно мења верску суштину Европске уније. Поред тога прилив радне снаге из земаља у развоју још више усложњава верску слику европског континента. Све су бројнији припадници муслиманске, хинду и будистичке вере.

Новопридошли су додуше остајали мањина у традиционално римокатоличким и протестантским земљама. Али мањина која из дан у дан расте и битно мења некада искључиво хришћански карактер ЕУ. Упркос томе једна дуги низ година је само Грчка била припадница другог конфесионалног усмерења за разлику од осталих земаља. Са уласком Бугарске, Румуније и Кипра битно се мења верска структура. Србија, Украјина и Грузија у такође православне. И све три показују тежњу да се унији прикључе. Ако би се то десило православни би постали скоро равноправни са римокатолицима и протестантима у процентуалном односима. А евентуално прикључење Русије би довело до доминације православних. Албанија такође тежи да се у ЕУ укључи. А она је доминантно муслиманска. Дакле муслиманска Албанија, велике муслиманске заједнице у БИХ, Србији и Бугарској, и бројне муслиманске мањине у земљама утемељивачима постављају бројна питања. Једно од најважнијих је и питање културног идентитета Европе. Демохришћанске и народне партије желе да се у Уставу ЕУ нагласи да су корени Европе јудео-хришћански. Лево партије то нису прихватиле. Тако да та одредница није ушла у нацрт Устав Европе. Али питање није још увек решено и будућност ће бити веома интересантна.

Кључне речи: Европа, глобализација, религија, конфликти, политика, дијалог

Miroljub Jevtic

FAITHS'S INFLUENCE AND UNIFICATION OF OLD CONTINENT

SUMMARY

European countries get involved in the process of globalization in many different ways. Some of these ways are individual and the others are collective. The most important aspect of globalization is EU, European Union. At the moment the vast majority of european countries are EU members. There are some Balkanic countries among them, such as Greece, Bulgaria and Romania. Other Balkanic countries also show serious intention to join the EU and become lawful members. European Union was roman catholic-protestant community until Greece has joined it. With the admission of Greece the religious quintessence has

changed. So, that one orthodox country with orthodoxy as an official religion becomes member of EU. This changes religious quintessence of EU essentially. Apart from that, the labour influx from developing countries even more complicates religious situation in Europe. There are various followers of muslim, hindu or buddist religion. Though, newcomers have remained minority in traditionally roman-catholic and protestant countries. But this minority, that grow day in day out, essentially change christian character of EU. Despite of that Greece was the only country of different religious orientation for a long time. With the admission of Bulgaria, Romania and Cyprus the religious structure of EU has changed essentially. Serbia, Ukraine and Georgia are also orthodox countries. And all of them tend to join the EU. If this happened the orthodox would become almost equal in proportional relations. And eventually Russian joining of EU would result in orthodox domination in EU. Albania also tend to join the EU. And Albania is dominantly muslim country. Therefore, muslim Albania, huge muslim community in Bosnia and Herzegovina, Serbia and Bulgaria and numerous muslim minorities in founding countries of EU raise many questions. One of the most important questions is a question of cultural identity of Europe. Demo-Christian and People's political parties want to point out in EU Constitution that Europe has Judeo-Christian roots. Left political parties did not accept that. So that this clause has not been included in draft of European Constitution. But this problem has not been solved yet and the future will be very interesting.

Keywords: Europe, Religion, Globalization, Conflicts, Politics, Dialog